

Citation style

Filipová, Lucie: Rezension über: Frédéric Bozo, French Foreign Policy since 1945. An Introduction, New York / Oxford: Berghahn, 2016, in: Český časopis historický, 2019, 4, S. 1079-1086, DOI: 10.15463/rec.383869263

český
časopis
historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Pětky nebo při jednání s Masarykem). Opomenuty nebyly ani kontroverzní praktiky, které měl Švehla ve svém politickém repertoáru, například využívání různých „nadaných darebů“ (s. 147), kteří za určité výhody poskytovali cenné služby. Mečíř sám měl o tomto počínání jisté pochyby. Ačkoli je uznával jako nutné zlo, neopomněl ukázat na jeho negativní důsledky: dopad na Švehlovu pověst a problém, který pro stát i agrární stranu nastal po Švehlově odchodu z politiky, kdy zmizela silná osobnost, která tyto „dareby“ dokázala ovládat a držet v rozumných mezích (s. 148–150).

Pozoruhodné bylo v tomto ohledu mínění samotného Švehly, které Mečíř zaznamenal. Švehla byl pragmatik, přesvědčený, že „politika není ani mravoučná povídka, ani soud, který dobré odměňuje a zlé trestá“ (s. 143) a že „bez trochy machiavellismu není státní politika možná“ (s. 145). Přesto podle Mečíře nebyl cynikem, jak bývá občas prezentován. Švehla si dobře uvědomoval, že moc a její užívání si od lidí, kteří jí disponují, nutně vybírá svoji daň v morální oblasti. Jestliže Čapkův Švehla s nadšením prohlašoval, že politika „to je teprve ta pravá krása“,³ ten Mečířův si to většinu času myslel rovněž, jsou však i chvíle, kdy o tom se vši vážností pochyboval (s. 171–172). Domnívám se, že právě toto Švehlovo vnitřní dilema, o kterém jiné prameny mlčí, je originálním přínosem Mečířova svědectví, díky němuž Švehlova podobizna získává výrazně hlubší a zlidšťující tahy.

Slabším místem Mečířových pamětí je jejich literární úroveň. Mečíř dokázal vystihnout Švehlovu živou mluvu a jadrný slovník jen v kratších větách a bonmotech. Když reprodukuje rozsáhlejší úvahy, působí Švehlova řeč příliš suše a „papírově“ a neliší se od té Mečířovy. Ve zprostředkování Švehlovy letory tak byl nepochybně úspěšnější Karel Čapek. Možná zde sehrálo roli, že Mečíř svoje vzpomínky nedokončil a nepodrobil konečné revizi. I přesto se jedná o zajímavý pramen, bez něhož se při snaze pochopit Švehlovu složitou osobnost historici propříště neobejdou.

Pavel Máša

Frédéric BOZO

French Foreign Policy since 1945. An Introduction

(Translated by Jonathan Hensher.)

New York, Berghahn Books 2016, 215 s., ISBN 978-1-78533-306-4.

Na podzim roku 2020 si bude Francie připomínat půl století od úmrtí Charlese de Gaulla, hlavního představitele francouzského protinacistického odboje a zakladatele francouzské V. republiky. Součástí připomínkových akcí budou nepochybně také úvahy nad de Gaullovým dědictvím ve francouzské zahraniční politice. Přestože recenzovaná kniha *French Foreign Policy since 1945* vyšla už v roce 2016 a jejím primárním účelem je poskytnout základní přehled vývoje francouzské zahraniční politiky od roku 1945, lze publikaci chápat i jako vhodný příspěvek do této debaty.

3 Karel ČAPEK, *Drobtý ze Švehlových hovorů*, in: K. Čapek, *Od člověka k člověku*, díl III, Praha 1991, s. 164–168, zde s. 168.

Autor knihy Frédéric Bozo, narozený roku 1963, získal vzdělání na prestižních pařížských *grandes écoles* (École normale supérieure a Institut d'études politiques) i na Harvardově univerzitě, poté vyučoval na francouzských univerzitách a spolupracoval s Francouzským ústavem mezinárodních vztahů v Paříži (Institut français des relations internationales). Od roku 2005 je jeho hlavním působištěm Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, Ústav evropských studií, kde Bozo získal profesuru v oboru soudobých dějin. Jeho výzkum se zaměřuje na zahraniční a bezpečnostní politiku, s důrazem na studenou válku, evropskou integraci a transatlantické vztahy. Je přirozené, že v recenzované monografii dominuje právě tato perspektiva. Místy ji autor doplnil o ekonomické aspekty mezinárodních vztahů a několik zmínek věnoval také tématům ekologie a lidských práv. Bohužel zcela pominul francouzské aktivity na poli kulturní diplomacie – navzdory tomu, že Francie je v této oblasti nebyvale aktivní a jako *soft power* ji uplatňuje nejen v bilaterálních vztazích, ale i v nadnárodních strukturách (EU) a v mezinárodních organizacích (OSN).¹

Monografie *French Foreign Policy since 1945* je výsledkem Bozova opakovaného zájmu o vytvoření přehledového textu, jenž by představil a zhodnotil základní rysy francouzské zahraniční politiky v podmínkách bipolárního a postbipolárního světa. První práci tohoto druhu publikoval Bozo ve své mateřštině už roku 1997.² Druhé, upravené a rozšířené vydání této publikace nabídl francouzským čtenářům o patnáct let později.³ Pro účely anglického vydání ji Bozo doplnil o epilog, v němž shrnul hlavní události let 2011–2015 a nabídl jejich interpretaci v kontextu své analýzy předchozích období.

Frédéric Bozo označuje za hlavní rys francouzské zahraniční politiky po druhé světové válce hledání rovnováhy mezi ambicí zajistit Francii významnou roli na mezinárodní scéně a momentálními možnostmi tohoto cíle skutečně dosáhnout. Kromě úsilí o zachování vlivu na světové dění definuje autor ještě další dvě konstanty francouzské zahraniční politiky: zájem o evropskou spolupráci a snahu o vytvoření vyváženého a stabilního mezinárodního systému.

Recenzovaná kniha je koncipována chronologicky. Sledované období let 1945–2015 je rozděleno do pěti částí, které jsou tvořeny celkem jedenácti kapitolami. První dvě kapitoly jsou věnovány zahraniční politice na konci druhé světové války a za IV. republiky. Třetí až pátá kapitola představují zahraničněpolitickou koncepci Francie, kterou razil prezident de Gaulle a již lze označit za jeden ze základních kamenů V. republiky. Druhá polovina knihy se zabývá zahraniční politikou de Gaullových nástupců – počínaje Valéry Giscardem d'Estaing a Françoisem Hollandem konče. Každému z nich, resp. jejich pojetí zahraniční politiky je věnována nanejvýš jedna kapitola. Jedinou výjimkou učinil autor u François Mitterranda, který čelil v letech 1989–1991 nečekaným mezinárodním turbulencím, a tudíž jsou jeho zahraničněpolitické kroky analyzovány hned ve dvou kapitolách.

1 Pro základní charakteristiku viz Marie-Christine KESSLER, *La diplomatie culturelle*, in: Thierry Balzacq – Frédéric Charillon – Frédéric Ramel (eds.), *Manuel de diplomatie*, Paris 2018, s. 263–274. V češtině je k dispozici stručná monografie: Eliška TOMALOVÁ, *Kulturní diplomacie, francouzská zkušenost*, Praha 2008.

2 Frédéric BOZO, *La politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 1997.

3 F. BOZO, *La politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 2012. Třetí francouzské vydání (doufáme, že opět aktualizované) má vyjít do konce roku 2019.

Francouzské zahraničněpolitické ambice a prostředky disponibilní k jejich uskutečnění byly v letech 1944–1945 v obrovské disproporci. Fakt, že se generálu de Gaullovi podařilo získat pro Francii oficiální, byť zčásti jen formální, statut čtvrté mocnosti hodnotí Bozo jako „stěží uvěřitelný“ (s. 9) výsledek vzhledem k tomu, v jakém stavu se reálně nacházela poválečná Francie. Zároveň ale poukazuje na to, že další představy o uspořádání poválečných mezinárodních vztahů se de Gaullovi nepodařilo prosadit (zejména požadavek tvrdého přístupu vůči Německu).⁴ De Gaulle proto počátkem roku 1946 rezignoval na funkci premiéra. Následně vytvořená IV. republika se vyznačovala velkou vnitřní nestabilitou. Ta se odrážela i v zahraničněpolitické oblasti, kde Francie čelila různým krizím (válce v Indočíně, zamítnutí Evropského obranného společenství, suezské krizi, válce v Alžírsku) a vlastní iniciativu vyvíjela spíše výjimečně. Za jednu z výjimek označuje autor Schumanův plán, který však vznikl na popud jednotlivce, nikoli na podnět shora.⁵ S ohledem na nestabilitu a nedostatečné iniciativy ze strany francouzských politiků proto Frédéric Bozo označuje období let 1945–1958 ze zahraničněpolitického hlediska za „dobu frustrace“ (s. 5).

V rámci tohoto období se nicméně dostává pozitivního hodnocení Pierru Mendèsu-Francovi. Ten dokázal v letech 1954–1955 během půlročního působení ve funkci premiéra a ministra zahraničí ukončit válku v Indočíně a zbavit tak Francii neúnosného břemene. Nalezl též společnou řeč se spolkovým kancléřem Konradem Adenauerem, což bylo zásadní pro další rozvoj evropské spolupráce. Bozo vysvětluje úspěch Mendès-Franceho tím, že tento politik akceptoval realitu, že Francie přestala být velmocí a zařadila se mezi mocnosti střední kategorie, a začal podle toho aktivně utvářet francouzskou zahraniční politiku. Francouzským koloniím otevřel cestu k samostatnosti, prosazoval evropskou integraci na základě mezivládní spolupráce a usiloval o dialog se Sovětským svazem. Autor proto dochází k závěru, že Mendès-France v mnoha ohledech položil základy zahraniční politiky, kterou pak razila V. republika založená Charlesem de Gaullem. Škoda jen, že Bozo nezmiňuje, že Mendès-France s de Gaullovým návratem k moci v roce 1958 nesouhlasil a návrh nové ústavy odmítal.⁶

Generála de Gaulla přivedla v roce 1958 zpět k moci kritická situace v Alžírsku. Ta byla o to závažnější, že Alžírsko nebylo kolonií, ale přímou součástí Francie. Po přijetí nové ústavy stál de Gaulle v čele Francie jako prezident až do roku 1969. V otázkách zahraniční politiky a obrany byl vybaven výrazně silnějšími pravomocemi než jeho předchůdci za IV. republiky. De Gaullovým hlavním cílem bylo zajistit Francii odpovídající postavení

4 V souvislosti s tímto tématem upozorňuji na souhrnnou studii, která byla před pár měsíci vydána v angličtině. Viz Rainer HUDEMANN, *France and the German Question, 1945–1949. On the Interdependence of Historiography, Methodology, and Interpretations*, in: Frédéric Bozo – Christian Wenkel (eds.), *France and the German Question, 1945–1990*, New York 2019, s. 17–34.

5 Okolnosti vzniku Schumanova plánu popisuje jeho iniciátor a hlavní autor Jean Monnet ve svých pamětech. O osobách, které návrh na vznik Evropského společenství uhlí a oceli připravovaly, hovoří jako o „kroužku spiklenců“. Srov. Jean MONNET, *Paměti*, Plzeň 2012, s. 224.

6 Srov. nejnovější biografii Mendès-Franceho: Alain CHATRIOT, *Pierre Mendès France. Pour une République moderne*, Paris 2015.

na mezinárodní scéně a aktivně prosazovat francouzské zájmy v zahraničí. V letech 1958–1961, které Bozo charakterizuje právě jako fázi „obnovy francouzského postavení“ ve světě (s. 43), proto Francie usilovně pracovala na vývoji jaderné zbraně. De Gaulle ji považoval za nezbytný předpoklad k tomu, aby Francie mohla vést skutečně nezávislou zahraniční politiku (s. 45). V této souvislosti je však dobré připomenout (Bozo tak činí na s. 38n.), že práce na vývoji jaderné zbraně započaly už na konci IV. republiky.

Podpis éviánských dohod v březnu 1962, kterými skončila válka v Alžírsku, zahájil podle Boza další fázi de Gaullovy zahraniční politiky. Toto období trvalo do roku 1965 a Bozo ho nazývá „zpochybňováním zavedeného řádu“ (s. 55). Odkazuje tím především na de Gaullovu snahu překonat rozdělení Evropy na dva bloky, kterou prezident shrnul do hesla „détente, entente, coopération“. V důsledku toho Francie posilovala spolupráci se SSSR, navázala vztahy s Čínou a snažila se zvýšit svůj vliv ve třetím světě. Se Spojenými státy neúspěšně hledala konsenzus na tom, jakou roli by měly hrát francouzské jaderné zbraně při zajišťování evropské bezpečnosti. V rámci evropského projektu odmítala posilování supranacionálních a federalistických prvků, což nakonec vedlo k dočasnému paralyzování orgánů Evropských společenství.

Zatímco ochromenou evropskou spolupráci se počátkem roku 1966 podařilo po několika měsících obnovit, vztahy v rámci Severoatlantické aliance se dále zhoršovaly. Roku 1966 proto de Gaulle definitivně odmítl zapojení francouzské armády do integrovaných struktur NATO a vyzval k odchodu spojeneckých vojáků z Francie. Svě rozhodnutí zdůvodňoval jak stále větší dominancí Spojených států v Severoatlantické alianci, tak francouzskou potřebou nezávisle rozhodovat o nasazení své armády (včetně jejího jaderného arzenálu). Bozo hodnotí toto rozhodnutí jednoznačně pozitivně, neboť paradoxně umožnilo „Francii, aby si našla v Alianci své místo a stala se po dvou desetiletích frustrace ‚spokojeným‘ spojencem“ (s. 71).⁷ V této souvislosti je třeba připomenout, že Francie v té době měla za sebou roky hospodářského růstu a mohla se tedy opírat nejen o svou vojenskou, ale i ekonomickou sílu. Nepřekvapuje proto, že z Bozova pohledu představovala léta 1966–1969 „vrchol de Gaullovy ambiciózní politiky“ (s. 68).

K zásadní proměně francouzské zahraniční politiky nedošlo podle autora ani v letech 1969–1981, jež jsou analyzována ve třetí části knihy a ve kterých prezidentskou funkci zastávali Georges Pompidou a poté Valéry Giscard d'Estaing. Bozo jejich působení v úřadu shrnuje pod označením „správa de Gaullova odkazu“ (s. 79). U Pompidoua, jenž byl šest let de Gaullovým ministerským předsedou, byla kontinuita zjevná, byť i on zanechal na mezinárodní scéně svůj otisk. Význam, který přikládal hospodářským a měnovým záležitostem, stejně jako jeho výborné vztahy s britským premiérem Heathem přinesly nový impuls evropské spolupráci. Díky tomu figurovala od roku 1973 mezi členy Evropských společenství i Velká Británie. Zřetelnějších obrysů začala za Pompidoua nabývat také francouzská proarabská politika. Ta na jedné straně odrážela přesvědčení, že Francie může arabským státům nabídnout alternativu k jednostranné orientaci na Spojené státy nebo Sovětský svaz, na druhé straně byla

7 Více k tomuto tématu viz Frédéric BOZO, *Deux stratégies pour l'Europe. De Gaulle, les Etats-Unis et l'Alliance Atlantique (1958–1969)*, Paris 1996. Anglický překlad: TÝŽ, *Two Strategies for Europe: De Gaulle, the United States and the Atlantic Alliance*, Lanham 2001.

projevem pragmatické snahy ochránit francouzské ropné zájmy v oblasti. Oběma těmito rysy se vyznačovaly například vztahy mezi Francií a Irákem.

U Valéryho Giscarda d'Estaing, který v prezidentských volbách porazil gaullistického kandidáta, se může jevit Bozovo konstatování o návaznosti na de Gaullovu koncepci zahraniční politiky jako poněkud překvapivé. A to jak z důvodu posílení evropské spolupráce, k němuž došlo právě za Giscarda d'Estaing (zejména díky nadstandardním vztahům se spolkovým kancléřem Schmidtem), tak díky výraznému zlepšení vztahů se Spojenými státy na počátku Giscardova mandátu. Dobovou kritiku, že se Giscard d'Estaing od gaullistické doktríny příliš odklonil, však Bozo odmítá. Svou tezi obhajuje zejména kroky, které Giscard podnikl na konci svého mandátu. Tehdy byl prezidentův důraz na zachování národní nezávislosti patrný jak ve francouzských vztazích se Západem, tak v Giscardově pohledu na bipolární rozdělení světa. Asi nejvýraznějším důkazem tohoto přístupu se stala hojně kritizovaná schůzka Giscarda d'Estaing s generálním tajemníkem KSSS Leonidem Brežněvem na jaře 1980, tj. krátce poté, co Sovětský svaz podnikl vojenskou invazi do Afghánistánu.

Čtvrtá část knihy je věnována francouzské zahraniční politice v letech 1981–1995, kdy prezidentskou funkci vykonával François Mitterrand. Díky jeho vítězství stanul v čele V. republiky poprvé představitel levice, konkrétně Socialistické strany. Ve své dosavadní politické kariéře se Mitterrand vůči de Gaullovi a jeho politickému dědictví jasně vymezoval. Na novou (byť poslední) fázi studené války proto reagoval zmrazením francouzsko-sovětských vztahů na nejvyšší úrovni. Zároveň souhlasil s tím, aby NATO odpovědělo na rozmístění sovětských balistických střel SS-20 ve východním bloku rozmístěním amerických jaderných raket středního doletu na západoněmeckém území, čímž opět vzrostl význam Spojených států pro zajištění bezpečnosti západní Evropy.

Přesto Bozo konstatuje, že Mitterrand v mnoha aspektech zahraniční politiky působil jako de Gaullov pokračovatel, zejména poté, co Francie začala v polovině osmdesátých let praktikovat vůči Sovětskému svazu politiku „nového uvolnění“ (s. 122). Přispěl k tomu také fakt, že v zahraničněpolitických otázkách panoval ve francouzských politických kruzích i mezi veřejností široký konsenzus. Autor zdůrazňuje, že Francie dokázala navenek „mluvit jedním hlasem“ (s. 126) i v letech 1986–1988, kdy byl během tzv. kohabitace francouzským premiérem neogaullista Jacques Chirac, který se snažil do zahraniční politiky aktivně zasahovat. Ani za Mitterranda se proto nijak výrazně nezměnil přístup Francie k Blízkému východu, kde podporovala arabské státy, byť samotný Mitterrand byl považován za politika spíše proizraelského.

Druhé Mitterrandovo funkční období od roku 1988 se neslo ve znamení zahraniční politiky ještě více než to první. Rozpad východního bloku, opětovné sjednocení Německa a zánik Sovětského svazu označuje autor metaforicky za „konec ‚Jalty‘“ (s. 130). Odkazuje tak na konferenci, jež položila základ poválečnému uspořádání i pozdějšímu rozdělení poválečné Evropy, vůči kterému se Francie vymezovala a jehož překonání bylo jedním z trvalých cílů gaullistické zahraniční politiky. Hlavní zahraničněpolitickou otázkou, kterou Francie řešila v tomto přelomovém období, bylo sjednocení Německa. V otázce Mitterrandova postoje razí autor knihy názor, že francouzský prezident nechtěl sjednocení

dvou německých států brzdit, natož mu bránit. Podle Boza jednal Mitterrand pouze opatrně a mediálně neobratně (s. 130 a 132).⁸ Shodně s kritiky⁹ této teze se však nelze ubránit pocitu, že v tomto případě se Bozo snaží především vylepšit pošramocený obraz tehdejší francouzské diplomacie, která v procesu německého sjednocení hrála „druhé housle“.

V souvislosti s tématem recenzované knihy je třeba pamatovat na to, že zásadní změnu politických poměrů zaznamenala na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století nejen Evropa a asijská část Sovětského svazu, ale i další regiony, které byly v hledáčku francouzských zájmů: Afrika, kde dramatické změny zažívaly hlavně Alžírsko a Jižní Afrika, a Blízký východ, který byl nově destabilizován iráckou invazí do Kuvajtu. Mezinárodní vývoj už nebyl určen tím, jak se vyvíjel konflikt mezi Západem a Východem, ale stále více odvisel od rozhodnutí Spojených států. To, jak se utvářela francouzská zahraniční politika v této konstelaci sil, rozebírá poslední, pátá část knihy. Věnuje se období let 1995–2015 a nese příznačně název „Francie a globalizace“.

V uvedených dvaceti letech stáli v čele Francie postupně tři politici: Jacques Chirac, Nicolas Sarkozy a François Hollande (jeho mandát, trvající do roku 2017, je pochopitelně v knize zachycen jen zčásti). Vzhledem k tomu, že autora dělí od sledovaného období poměrně krátký časový úsek, inklinuje Bozo k větší popisnosti než v předchozích částech knihy. Hlavní tendence francouzské zahraniční politiky jsou ale i tak zřejmé. Zprvce bylo patrné odmítání amerického unilateralismu, které mělo podobu různých diplomatických aktivit, někdy i vojenských zásahů. Jejich společným cílem bylo zabránit tomu, aby byl mezinárodní systém řízen jednostrannými rozhodnutími Spojených států. Americko-francouzské neshody se nejvíce projevíly v přístupu k Iráku a v roce 2003 vyústily v jednu z nejvážnějších krizí v historii vztahů obou států (s. 171).¹⁰ Druhé téma představovala sílící globalizace, která byla francouzským obyvatelstvem vnímána velmi negativně a promítala se také do jeho postoje k evropské integraci (s. 175). Přispívala k tomu i skutečnost, že prosazování francouzských zájmů v Evropské unii bylo stále těžší – vzhledem ke zvyšujícímu se počtu členů i narůstající ekonomické převaze sjednoceného Německa.

Za těchto okolností prezident Chirac znovu nastolil otázku francouzské role v NATO. V nových geopolitických poměrech považoval za užitečné, aby se Francie vrátila do integrovaných struktur Severoatlantické aliance – za předpokladu, že dojde k posílení jejího evropského pilíře. Tato „normalizace“ (s. 180) francouzského postavení v NATO však byla dosažena až za prezidenta Sarkozyho. Revokována nebyla ani Françoisem Hollandem, druhým

8 Vytěžené archivní materiály a z nich plynoucí závěry jsou podrobně představeny v monografii Frédéric BOZO, *Mitterrand, la fin de la guerre froide et l'unification allemande. De Yalta à Maastricht*, Paris 2005. Anglický překlad viz TÝŽ, *Mitterrand, the End of the Cold War, and German Unification*, Oxford – New York 2009.

9 Viz Hanns Jürgen KÜSTERS, recenze na BOZO, *The End of the Cold War*, H-Soz-Kult, 05. 11. 2010, www.hsozkult.de/publicationreview/id/reb-13954 (8. 8. 2019).

10 Podrobně k tomuto tématu Frédéric BOZO, *Histoire secrète de la crise irakienne. La France, les Etats-Unis et l'Irak, 1991–2003*, Paris 2013. Kniha byla přeložena do angličtiny jako TÝŽ, *A History of the Iraq Crisis. France, the United States, and Iraq (1991–2003)*, New York – Washington 2016.

socialistickým prezidentem v dějinách V. republiky, přestože ten svého předchůdce kritizoval za přílišnou náklonnost ke Spojeným státům. Otázku, zda byl návrat do integrovaných struktur NATO v rozporu s gaullistickými základy zahraniční politiky V. republiky, zodpovídá Bozo negativně. Domnívá se, že Chirac a následně Sarkozy sledovali stejné cíle jako de Gaulle, a že se tudíž lišila jen strategie, kterou chtěli těchto cílů dosáhnout. Všichni shodně usilovali o to, aby Francie měla na poli obrany větší manévrovací prostor a evropská obrana byla méně závislá na Spojených státech. Autor proto dochází k závěru, že návrat do NATO neznamenal tak zásadní zahraničněpolitickou změnu, jak by se mohlo zdát.

Za prezidenta Sarkozyho nastal i druhý zásadní obrat ve francouzské zahraniční politice, a to ve vztahu k arabským zemím. Francie dlouhodobě razila názor, že se vyplatí spřátelené arabské vládcy a jejich režimy podporovat, protože to zajistí stabilitu regionu. Mediálně nejviditelnější byla spolupráce Francie s libyjským vládcem Muammarem Kaddáfim. Během tzv. arabského jara v roce 2011 však francouzská diplomacie svůj dlouhodobý postoj nečekaně změnila a začala podporovat odpůrce stávajících režimů. Důsledky arabského jara jsou jedním z témat, které francouzská diplomacie řeší dodnes. Od roku 2012, kdy do prezidentského úřadu nastoupil François Hollande, se mezi nástroji francouzské zahraniční politiky objevovaly ve větší míře také vojenské intervence, jež byly zaměřené na boj proti terorismu. Některými politickými oponenty a publicisty proto bývá Hollandova zahraniční politika označována za neokonzervativní.¹¹ V této souvislosti bude zajímavé nahlédnout do avizovaného nového vydání *La politique étrangère de la France depuis 1945* a zjistit, jak se k tomuto hodnocení staví Frédéric Bozo.

Český čtenář si pochopitelně klade otázku, které události československých, resp. českých dějin se jeví z francouzské perspektivy natolik důležité, že jsou zmíněny i v Bozově publikaci. Kromě komunistického puče v únoru 1948 (s. 17 a 21) a sovětské invaze v srpnu 1968 (s. 76 a 87) uvádí autor oficiální návštěvu François Mitterranda v Praze v prosinci 1988, během níž se setkal s Václavem Havlem (s. 132), a prohlášení Jacquese Chiraca, ve kterém roku 1996 podpořil brzký vstup České republiky, Maďarska a Polska do Evropské unie (s. 156). Později ale Bozo připomíná, že v otázce rozšíření Severoatlantické aliance byl Chiracův postoj značně zdrženlivější. Francouzský prezident považoval středoevropské státy za „nejvěrnější stoupence“ Spojených států a usiloval o to, aby společně s nimi byly do NATO přijaty také Slovinsko a Rumunsko (s. 164). Československo je v recenzované knize zmiňováno i v mimoevropském kontextu. V souvislosti se suezskou krizí Bozo poukazuje na dodávky zbraní, které ČSSR v polovině padesátých let 20. století poskytla Egyptu (s. 36). Praha je připomenuta i jako dějiště mezinárodní konference, která v červnu 1991 jednala o Mitterrandově návrhu na vytvoření Evropské konfederace (s. 140).

Vrátíme-li se k úvodní připomínce blížícího se de Gaullova výročí, je namístě se ptát, jaké je tedy Bozovo zhodnocení gaullistického odkazu ve francouzské zahraniční politice. Autor je toho názoru, že bez ohledu na odlišné politické styly a způsoby sebe prezentace

11 Podrobněji viz Olivier SCHMITT, *Bilan de la politique étrangère de François Hollande*, Esprit, juillet 2016, <https://esprit.presse.fr/actualites/olivier-schmitt/bilan-de-la-politique-etrangere-de-francois-hollande-40150> (23. 8. 2019).

jednotlivých prezidentů byly jejich hlavní cíle stejné: učinit z Francie pomocí ambiciózní diplomacie globálního aktéra, podporovat evropskou spolupráci a francouzskou (popřípadě francouzsko-německou) vůdčí úlohu v evropském projektu a prosazovat mezinárodní systém, který se opírá o více hráčů. Zkušenost posledního čtvrtstoletí k těmto cílům přidala ještě snahu regulovat globalizaci.

V samém závěru knihy opouští Bozo profesi historika a přemýšlí nad faktory, které mohou zahraniční politiku Francie zásadně změnit v budoucnu – ať už to jsou dlouhodobé problémy francouzské ekonomiky, obavy o životaschopnost Evropské unie nebo zvětšující se nerovnováha ve vztazích s Německem. Případné stoupence Marine Le Penové či zastánce frexitu však autor rozhodně nepotěší. Tvrdí, že Francie má šanci udržet si roli významného mezinárodního hráče jen v případě, že zůstane zachována funkční Evropská unie. Tento závěr lze číst zároveň jako vysvětlivku k tomu, proč v dubnu 2017 připojil autor knihy svůj podpis pod výzvu, v níž badatelé a vysokoškolské učitelé podpořili Emmanuela Macrona ve druhém kole francouzských prezidentských voleb.¹²

Vzhledem k celkové koncepci a nepřilíhající velkému rozsahu je recenzovaná kniha vhodná v prvé řadě pro ty, kdo se s francouzskou zahraniční politikou teprve seznamují. Pro odborníky, kteří znají další Bozovy monografie založené na pramenném výzkumu, může být hodnocená kniha cenná tím, že propojuje autorovy teze z jednotlivých knih a přináší jeho pohled na vývoj v 21. století. Znát Bozovy analýzy je dobré i proto, že jsou recipovány nejen ve Francii, respektive v Evropě, ale díky anglickým překladům spoluutváří obraz francouzské zahraniční politiky také v odborných kruzích ve Spojených státech.

Lucie Filipová

Matěj SPURNÝ

Most do budoucnosti: laboratoř socialistické modernity na severu Čech

Praha, Karolinum 2016, 290 s., ISBN 978-80-246-3332-9.

Knihy na téma racionálně řízeného zániku a novostavby jednoho severočeského města v letech 1961–1987 by mohla být cennou regionální studií. Matěj Spurný, historik známý výzkumy sociálních dějin československého pohraničí, se vydal jinou cestou. Učinil z Mostu příběh takřka celosvětové „laboratoře modernity“, zasazený do širokého kontextu modernistických utopií a jejich ne/naplnění na obou stranách tehdejší Železné opony (přesah přes standardní diskurs Západ–Východ je ovšem symbolický: autor bere okrajově v úvahu Brazílii s Indií). K tématům monografie patří mj. antropologie města, obnova

12 Výzva nazvaná *Des universitaires et chercheurs appellent à soutenir Emmanuel Macron* byla zveřejněna na blogu profesorky Natalie Petiteauové, <http://petiteau-natalie.blogspot.com/2017/04/des-dizaines-duniversitaires-soutiennes.html> (8. 8. 2019). Výzva byla publikována také na stránkách deníku Le Monde dne 26. 4. 2017.